

М. Араз

Дүнья
дүзәлмиҗ

DÜNYA
DÜZƏLMİR

МƏММƏД /АРАЗ/ ИНФИЛ ОҒЛУ
ИБРАҺИМОВ

Тәртиб едени **Əлирза Сајмлов**

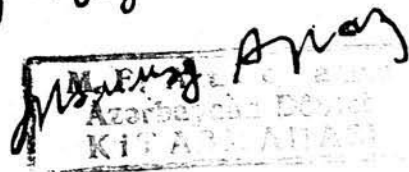
Редактору **Əлєссєт Бєширов**
Рєсаамы **Нємид Гасымов**
Корректору **Ајмур Бєширова**
Техники редактору **Рєвшон Бакирс**

Продјусерлер: **Гємбєров Агил**
Гулијєв Рєвшон
ЕИО «Елсан»

ДУНЈА ДУЗƏЛМИР...

Ше'рлєр

*Ана јурдун, нєр дашына
чз рожун!*

БАҒАР КИМИ ТƏРАВƏТЛИ

Мəммəd Араз поезиясы охучулар тərəфиндэн хэмшиг бəйжк мəһəббətлэ севилиб: онун эдббията кəлдији кəччлик илгэриндэ дэ, моһкэм тэнгид олунан вахтларда да, јеткинлик чагында да, бүкун дэ... Бу поезияны догма Азэрбајчи тортасындан, онун тарихиндэн, елиндэн-обасындан, адэт-эн'энэсиндэн, тəбиғатиндэн ајры тэсəввур етмэк олмаз. Онун мајасы да, шəһəri дэ, этри-ширəsi дэ, нəфəsi дэ бу тортасыдан ахыб сүзүлүб кəлиб, бир булаг кими, бир гаја кими, јахуд адичэ бир чичək кими тəбии јараныб. Она корэ дэ мə'налыдыр вэ кəзэлдир. Араз чајы елэ бил оз мəчрасындан чыхыб Мəммəd Араз поезиясындан ахыр вэ бу поезиянын бел сүтунуна чеврилир.

Шаирин кəһнэ шə'ри јохдур, бүтүн шə'рлэри бир ағачын мейвэлэри кими-дир, охиарлыг, јахынлыг, догмалыг, истилик олса да, онлары бир-бириндэн ајырмаг, фəрглэндир.мэк дүз дејил. «Араз ахыр» китабы алтымышынчы илгэрдэ, «Даш һарајы» китабы исэ

төвөгөө чандан чыгыб: 1992-чи илдә һәр ики китабдакы эсәрләр күчүлдүр вә төрәвәттидир, чүнки еңи илһамын мәһсуулдүр, еңи бојук һөввәлә, тәбииклә ярадылыб. Мәммәд Араз поезијасы етә ахар, кур чајдыр ки, өввәли дә, ахыры да бирдир, тәмиз, бојук нәфәсдән доғуб еңи сәфлөгәли, дурулуғәли, еңи мәли вә аһәнклә чағлајыр, ахыр.

Бу поезијанын шахәләри чоҳдур, бу шахәләрин бир үчү Азәрбајҗан халғынын гәдимијинә, торпағымызын ән дәрин көкләринә; башға үчү булуғләра, зирвәләрә узаныр, башға шахәси дүја илә өләғәдардыр, бир шахәси исә тәбиикләмизин, көндәримизин гәјиндәдыр. Бу мәнада Мәммәд Араз поезијасыны тәбиикләмизин чинлы бир нарчасына бәлзәтмәк олар. Миералар, сөзләр арасында кәнд, дағ, мени, дәрә, гаја бојланыр, булуд, чән-думан, су ахыр, торпағын, һаванын гәхусу, күл-чиңкәләрин, бичәнкәләрин, чәл-чәмәнләрин әтри кәлир. Тәбииклә рәнк чоҳдур, бу рәнкләри бир күзкү кими озундә әкс етдирән бу поезија һәм дә оз рәнклә-

рини ярадыр. Булар нәфәс алан, јашајан, бир-биринә бәлзәтмәјән әлван рәнкләрдир. Ёјатын белә зәнкән рәнкләри илә көзәлләшән поезијанын ајры-ајры кадрларында бир-бириндән фәрәләнән чинлы мәнзәрәләр вар: Араз чајы, дағ көнди, онун адамлары, проблемләри, гәфилдән үстүнә су атан күләјән ғыз, көнддә галан ата, ана, оиларын мәзари, торпағын көзәлләкләри, дәрәдә бал һазырлајан мәнһәббәт һејкәли — гәчә арычы, ади гаја, ади даши! Ёрловһә, мәнзәрә мәналары, адилијиндән чыгыб кәтши вүсәт алыр. Ади гајаја, даши илсан нәфәси вәрмәјә чин атан шаир үчүн бу гаја да, бу даши да доғмадыр, әзиздир:

Онда Вәтән сәнар мәши
Бир балача вәтән дашы,
Вәтән дашы олмајандан
Олмаз өлкә вәтәндашы...

Шаир ана торпағыны дүндән ајырмыр, дүндән јазанда исә оз ана көндиндән, торпағындан узағлашмыр,

дунянын проблемлөрүни догма кәндинин, торпагынын проблемлери илэ сы-хы элагәдә, вәһдәтдә верир. Буна ән јахшы шаваб верән ше'рләрдән бири «Гоча арычы илэ соһбәт» ше'ридир. Ше'рин бүтүн руһу тәбиәтин әзәли тәмизлијини, сафлығыны горумага чагырышдан ибарәтдир. Белә чагырыш онун поезијасында ән күчлү мотивләр-дән биридир. «Кәндим, балачасан, чох балачасан» ше'рини вә «Атамын китабы» поемасыны хатырлатмаг кифајәт-дир. Поемада нәләр јохдур, торпагла элагәдар халгымызын ән'әнисе, зәһмәти, бојук кечмишимизин букүнлә сәсләшән, лакин унутулан мүсбәт шәһәт-ләри өз әксини тапыб. Гоча арычы еләбил поемада чанланан инсанын өзү-дур, тәбиәтин әзәли сафлығында тәби-би бал һазырлајан бу гочанын торпа-гын мүгәддәслијинә, үлвилијинә, паклы-гына бәсләдији бојук мәһәббәтинин, инамынын әксидир.

Дунянын мүасир проблемләри илэ элагәдар фикирләр Мәммәд Аразы ра-һат бурахмыр; халгларын изадлыг, һәгигәт вә әдиләт уғрунда апардыгы

мүбаризә һәмшиә диггәт мәркәзиндә-дир. «Дунја мәним, дунја сәнин...» адлы мәшиһур ше'рини Азәрбајҹанда билмәјән јохдур. Бундан сонра дунја һаггында јени ше'рләр јазыб: «Бу дунја дәјишмир, дәјишмир, баба» вә «Мән белә дунянын нәјиндән күсүм?» Ејни мовзуда үч ше'р! Үчү дә күчлү, тә'сирли вә мә'налы! Араз чајындан, дағлардан, догма кәнд-дән, торпагдан, дунянын дәрләриндән, мүасир һәјатын ән чидди проблемләр-риндән јазмагдан јорулмајан шаир үчүн Араз — тәкчә ахыб кәдән чај дәјил, онунла севинчини, гәмини болән, севин-нән, соһбәтләшән бир инсандыр, бир һәмдәмдир. «Аразын нәгмәси», «Бу кәчә јухумда Аразы кордум», «Аразын ишыглары», «Араз дили» ше'рләрүни вә «Араз ахыр» поемасыны охујан һәр кәс мә'нәви бир чајын јарандыгыны дүјмаја билмәз.

Мәммәд Араз ејни мовзуда донә-донә јазса да, һеч заман өзүнү тәкрат етмир, һәр дәфә јени чаларлар, јени ифадәләр вә јени һиссләр өзүнү кәстә-рир. Бу мә'нада дағлара һәср етидији тәзә ше'рләрүндә «әлим чатмаз, үнүм

жетмээ», «даглар мэни танымады»
кими дујадулар даһа күчүдүр. Сабир
Рустәмханлынын дедији кими, «Мәм-
мәд Аразын гәләмидән чыхан сөзүн
сачда гөврүлән гөвүргә кими чырта-
чыртла кагыздан охучу дилинә туллан-
дыгынын» һамымыз шаһиди олмушуг.
Ошун ие'рләри, поемалары үмүмхалә
мәһәббәтини газаныб, халә шаири ки-
ми жүкәж бир ади лайиә корүлмәси дә
елә бу мәһәббәтин ифадәсидир. Мәм-
мәд Араз поезијасынын чешмәси түкөн-
мәздир, гајнардыр, халғын арзулары,
истәкләри, фикир вә дуциунәләри илә
һәмһәндидир.

Бүтүн буңлары корә дә севимли
шаирилизин поезијасы һамымыз үчүн
доғма бир сәрвәтә чеврилиб вә һәмшиә
севилир. Ымшиә дә баһар кими тәзә
вә тәрәвәтлидир.

ТОФИГ МАЪМУД

ЈА РАББИМ, БУ ДҮНЈА СӘН ГУРАН ДЕЈИЛ

Инсандан инсана көрнүмүз сыныб,
Ја рәббим, һамымыз сәнә сығыныб.
Өзүнү өзүндә итириб инсан,
Дидишмә динләри битириб инсан.
Ичидји зәһәрдир, тусдугу зәһәр,
Гәһәри бәһәрдир, бәһәри гәһәр.
Ја рәббим, бизләрә гајтар бизләри,
Шејтан гулағында ахтар бизләри,
Тәләси јохларын чәләси ишләк;
Чәләси јохларын тәләси ишләк;
Чапарлыг истәсәк — јолумуз кәсик,
Гылыңча әл атсаг — голумуз кәсик.
Ја рәббим, әл ачдыг тут әлимиздән,
Чыхмасын бу доғма јурд әлимиздән.
Сән бизи кичикләр кишиндән гору,
Фил тутур, шир тутур һөрүмчәк тору.
Ја рәббим, адилсән, һифз елә бизи,
Һалал омагларә үз елә бизи,
Көр һарда, көр нечә Мәчһунуг һәлә,
Гәбир газмағынан мәшәудуг һәлә;
Күлүнк дә бизимди, торпаг да бизим.
Батмын да, јатмын да, ојаг да бизим.
Јаланы туш елә өз үнванана,
Өзүн чәк һаһаггы һагг диванына.
Һәлә мүркүлүјүк, хејли мүркүлү.

Зурналы, гаваллы, нејли-мүржүлү.
Налә өз ичиндә батанымыз чох,
Дүшмән лајласына јатанымыз чох.
Налә голтуғлара сыған нә гәдәр,
Налә төкүләни јыған нә гәдәр.
Јолу чох кенишдир кедәр-кәлмәзин,
Ағлымыз бу јолла кәлсин-кәлмәсин?
Бу кәлиш нә кәлиш,
Бәллисә сону?
Бу кедиш нә кедиш?
Ким говур ону?
Ја рәббим, хәлбирлә ловға «мәңләри»,
Әләјиб совур да бөлүнәһләри,
«Бизлијә», «сизлијә» бөлүнәһләри,
Дағлыја, дүзлүјә бөлүнәһләри.
Кечир әләјиндән ловға «мәңләри»,
Кечир бөлүнмәклә өјүнәһләри.
Чохлуға сәдд олан «азлығы» учур,
Чохлуғу азлығын үзәриндә гур.
Кимдир пәл верәни фәнджир азларын?
Кимдир јараданы јарамазларын?
Әһдини чәһдинә киров гојандар?!
Адыны демәјәк, дејәк ки, «онлар»...
Кәлир гулағыма бир сәс дәриндән:
Гору сән өзүнү һәндәвәриндән!
Бир динлә заманын севдији сәси:
Түлкү гағғылтысы, гурд мөләртиси!..
Ја рәббим, сән гајтар бизи бизләрә,

Чала боз күнләри ағ күндүзләрә,
Нә гәдәр итик вар, —
Мин артыг тапан,
Нахырсыз нахырчы, сүрүсүз чобан,
Гарышыб: халг кимди,
Халгы чапан ким!
Ишыг најлајан ким, ишыг гапан ким...
Бу нечә јухуду... ајылмаг олмур,
Гачаны говандан ајырмаг олмур...
Нә гәдәр гачачаг бу гачан јазыг?
Нә гәдәр говачаг бу гован јазыг?
Она «гач» дејибләр — гачыр беләчә,
Буна «гүт» дејибләр — говур беләчә...
Ја рәббим, мән сәнә оланы дедим,
Азачыг јадымда галаны дедим.
Бизә галмајачаг нә бизә галса,
Дағ даға говушса, дүз-дүзә галса,
Галан дәрдимизи јүкләсәк әкәр,
Кәл олса, нәр олса-гәдди өјиләр,
Ја рәббим, арабир дүш јанымыза,
Арабир өлчү гој вичданымыза.
Һарда динимиз вар,
Иманымыз јох,
Имана кәлмәјә күманымыз јох,
Кәлсән туфанла кәл,
Туфанла гајыт,
Бу јери, бу јурду саһманла, гајыт...
Ја рәббим, бу дүнја сән гуран дејил.

Гудурған сән көрән гудурған дежил,
Инди гудураның алында жатыр...
Инди гудурғанлар узун өмүрлү,
Мејмуңлар јенә дә ағачда жатыр,
Фағырлар јенә дә гузу өмүрлү...
Ја рәббим, бу дүнја сән көрән дежил!
Бу сәдләр, сәрһәдләр сән һәрән дежил.
Адыны, сојуну дәјиш дүнјаның,
Одуну, сујуну дәјиш дүнјаның,
Јолуну, јөнүнү дәјиш дүнјаның.
Ја рәббим, бу дүнја сән гуран дежил,
Фәзада јерини дәјиш дүнјаның...

1991

ЈОЛ АЈРЫЧЫНДА СӨҢБӨТ

Мән өзүм билирәм нәһјәм, нәјәм;
Тикдијим бу дахма, һөрдүјүм будур,
Одасы тәр-тәзә оду көһнәјәм.
Әлимдән бу кәлир, көрдүјүм будур...
Беши хошласа да, бири хошламаз,
Синәмдә буз јанар, чатыы ғышламаз,
Гәләмим от бичмәз, күдәш хышламаз;
Мәни бағышлајан олармы? —
Чәтин!

Өзүмдән данмышам өз күнаһымы,
Нә гәдәр хејримиз, шәримиз галыб;
Дәрдсиз јох, бөлүшәм көнүл аһымы,
Бирчә сојулмајан дәримиз галыб,
Сојун дәримизи, сојун, јашајар,
Беш күшлүк өмүрлү, гојун јашајар,
Гүрд ола билмәдик, гојун јашајар,
Мәни бағышлајан олармы? —
Чәтин!

Талеләр дајагсыз дајаглар үстә;
Бир гәлби көһнәтмир мин тале дәрди;
Түстүлү, түстүсүз очаглар үстә,
Ашлары буғланан биканәләрди.
Мән ки һәр өләңлә өлә билмирәм,
Мән ки бөлүнмәзи бөлә билмирәм,
Үзү дөнүкләрдән дөнә билмирәм,
Мәни бағышлајан олармы? —

Чәтин!

Демәдим кимә шаһ, кимә јетимсән,
Бу гара милләттин, бу ағ милләттин,
Дедим ки, јемини аллаһ јетирсин,
Ағлы көдәнинә чалаг милләттин!
Пајыны ит танар мајмаг милләттин!
Јамаг милләтләрә, јамаг милләттин!
Гадыны әр доғмаз торхаг милләттин.
Мәни бағышлајан олармы? —

Чәтин!

Дүниәним, бу күнүм ајағым алтда,
Бахырам: үфүгдә сабаһ көрүнүр,
Инсандыр чыхаран инсаны јаддан:
Сабаһын әлиндә силаһ көрүнүр,
Сабаһын әлиндә силаһ сәсләнир,
Илаһи, нә бөјүк күнаһ сәсләнир,
Шаир додағында бир аһ сәсләнир:
Мәни бағышлајан олармы? —
Чәтин!

АЈАҒА ДУР, АЗӘРБАЈЧАН!

Нә јатмысан, гоча вулкап, сәһилләјәм!
Ајаға дур, Азәрбајчан, сәһилләјәм!
Сәндән гејри,

биз һәр шеји бәлә биллик.
Сәндән гејри,

биз һамымыз өлә биллик.
Бу, Шәһријар һарајыдыр,
Бу, Бәхтијар һарајыдыр.
Ајаға дур, Азәрбајчан!
Буну бизә замап дејир,
Мәзарындан баш галдыран бабан дејир:
— Нәр оғлу нәр, сәһилләјәм!
Сәһилләјәм, силаһ тутан,
Күлүк тутан, јаба тутан,
Көсөј тутан, нишаны әр, сәһилләјәм!
Сәһилләјәм, гыз атасы,
Һаны нә'рән, һаны сәсни?
Һаны андын?
Јохса сән дә јатмышларә, батмышларә,
Гејрәтини сатмышларә хырдаландын?
Көзүнү сил, Вәтән оғлу,
ајаға галх!

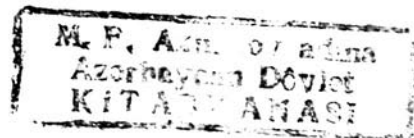
Үфүгүнә бир јахшы бах,
сәрһәдинә бир јахшы бах,
Сәрһәдинин кәмәдинә бир јахшы бах!

Дур, ичиндә горхуну бөг,
Өлүмүңлә галымның аҗырд елә.
Дур, ичиндән дошмань төв,
Дур, өзүнү боз гүрд елә!
Варым-јохум, сәһниләјәм,
Азым-чохум, сәһниләјәм,
Ширин јухум, сәһниләјәм,
Јыхын мәни сөз атындай, —
Атын мәни танк алтына,
Әзин мәни хыпчым-хыпчым,
Кәсмир әкәр сөз гылыпчым.
Дидин мәни дидим-дидим,
Атын мәни танк алтына,
Гундагдакы бир көрнәни
хилас едим.

Нечә сәһни, нечә мәни хилас едим.
Сәһниләјәм,
Сөзү гәмли, өзү дәмли
рәһбәр адам!
1918-дә вурушурду,
Данышмырды рәнчбәр атам,
рәнчбәр атам!
Ојат бизи, еј јарадан: сәһниләјәм!
Ја бирмәррә јатырт бизи,
Ја бирмәррә ојат бизи,
Ја јенидән јарат бизи!
Еј јарадан, сәһниләјәм!

Сәһниләјәм, јатмыш вулкан,
Сәһниләјәм!
Ајага дур, Азәрбајҗан,
Сәһниләјәм!

19.03.92.

КӨҮ АЛТЫНДА, ЈЕР ҮСТҮНДӨ

Бу дунја ибрәтди, бу дунја дәрәдди,
Итирән удузур,
Көтүрән удур,
Инсанын варлығы гуруча сәдди,
Сону да гәфәсди... Сонрасы жохдур.

Дағ ашар, чај адлар инсан гәдәмн,
Бир гачмаг олмајыр сөз күрәсиндән,
Вахт олур көтүрүб каңыз-гәләми,
Гачмаг истәјирәм Јер күрәсиндән.

Бу көј Аллаһындыр,
Бу Јер Аллаһын,
Инсана нај дүшдү-дидишмә дүшүр,
Аллаһы дананлар Аллаһа јакын,
Аллаһы севәнә јор сешмәк дүшүр.

Доғудан батыја јол учуб дејән,
Инсандан инсана јол көзә дәјмир,
Кимсә, дејирләр ки, јол таныб көјә,
Дәјмир көзләримә мө'чүзә, дәјмир.

Әл вериб, әл тутмаг нә дәб, нә вәрдини,
Әл тутан бир исә, әл кәсән мин-мин,
Әкинди, сәшинди, бичинди, вәрди,
Торнағды мајасы мәним ше'римин.

Јада мәрһәм дејил һәр јалда галан,
Вар күрсү «даһиси», јынаг «даһиси»
Даһиләр — һәр сөзү бир дағ, бир гала
Чаһиләр — даһилмаг, јыхмаг «даһиси»

Әмәл музәјидир инсан јалданы,
Ад ки һәкк олунду — шөһрәт дашы вар.
Торнағын үстүндә бүһәврә дашы,
Торнағын алтында әһләт дашы вар.

Тале бир хош өмрү чох көрдү мәнә,
Тикан да әкилмәз гәбримин үстә;
Һа говдум өзүмү мән өз зирвәмә,
Һа говдум... дәрәд јығды дәрдинин үстә.

Торнаға сөјкәндим — күчүм дағ күчү,
Торнагдан үзүлдүм — чүрүмүн дәнәм.
Мән һалал зәминдән бәрәкәт бичиб,
Һарам хырманында дөјә билмәрәм.

Гачана чатмарыг, чатмаг да һаһаг,
Узаглар узагды, јакын көрүнимүр;
Бу көздән о көзү көрмүрәм даһа,
Көзүмүн ичи дә јакын көрүнимүр.

Торнагсыз бу јурда мин бәлјү олур,
Бөјүјән идиам — бәлкә дә сонум!
Еј атамн руһу, мәнә һајан дур,
Гуш олум, бир кола, бир даша гонум.

Нә көйдә көјүм вар, нә јердә јерим,
Јолчујам Јер илә Көј арасында;
Нарадыр мәңгүним — һалә бисмирәм,
Таләјин тај-тәкәр арабасында...

МӘНИМ ДӘ ЈАШЫМ АЗ ДЕЈИЛ...

Мәним дә јашым аз дејил,
Бу дүңјада нә көрмәдим!
Бир-биринә јамаг көрдүм,
Чалаг гәринә көрмәдим!

Чичәјидән алағы чох,
Кишисидән папағы чох,
Көнәјиндән јалағы чох,
Бу дүңјада нә көрмәдим!

Долу көдән күркә сығмаз,
Бош балгабаг бөркә сығмаз.
Јәһәр ганмаз, тәркә сығмаз...
Бу дүңјада нә көрмәдим!

Пөңтә бојда — өлкә — вулкан,
Дәрја бојда дијары ган,
Бири тикән, бири јыхан,
Бу дүңјада нә көрмәдим!

Ракетләр дөш кими долу,
Кәләп нәслә әмзик олу.
Кимин голу, кимин јолу...
Бу дүңјада нә көрмәдим!

Бош инаддан, көнүл, әл чәк!
Өзүңдән өзүнә јол чәк.

Бу бојну әјри дунјанын
Бир үзү ағды һәминә,
Вугары шахды һәминә...

ДУНЈА СӘНИН, ДУНЈА МӘНИМ...

Бир талейин ојунунда чүтләйини зәрик,
Јүз ил тоша атылар да тоша дүһмәрик.
Бир зәррәһин ишығыла милләтлар шәрик.
Дунја сәнин,
дунја мәним,
дунја һеч кимин...

Чеврәһиндән чыхса әкәр севди фырфыран,
Бир үмиддин әтәһиндән тутуб да фырлан.
Ешидәрсән: пилыылајыр јыхылан, дуран;
Дунја сәнин,
дунја мәним,
дунја һеч кимин...

Бу кет-кәлләр базарына дәвәди дунја,
Бу өмүр-күн нахышында һәвәди дунја.
Әбәдијә гәһ-гәһ чәкәр әбәди дунја,
Дунја сәнин,
дунја мәним,
дунја һеч кимин...

Ајат сахла, дөврәнә бах өтәри белә,
Мин илләрдир Араз белә, һәкәри белә,
Ахшамларын, сәһәрләрин тәкәри белә,
Дунја сәнин,

дунја мөншм,
дунја һеч кимш...

Күлшәсләрә күлшә кәләп бу ала күлдүм,
Јушәһна һәр әл јетәп бу ата күлдүм.
Мән әвүслә ошаданым шаһманә күлдүм...
Дунја сәншм,
дунја мөншм,
дунја һеч кимш...

Май июл. 1976

«ИШАНЧИ ӨЗҮМҮЗ, ҺӘДӘФ ӨЗҮМҮЗ.»

Буйук Сабир демишкәп...

Горхум јох һеч нәдән, горхум вар һатдан,
Горхурам һатг бизә арха чевирә,
Халг өз гәзәбини кизләдә халедан,
Халг өз гәзәбини халга чевирә,
Биз ишә бу күнә дүшдүк, ај дәдә?!

Бәс һаны јурдашлар атасы өлкәм?
Биз күмүш дәннеләр саһилн идик.
Сөзүмүз вар иди өткәмдән өткәм,
Биз гызыл тахт-тач саһилн идик!
Биз ишә бу күнә дүшдүк, ај дәдә?!

Күлшәни һај умур бир күл әкмәјән,
Белә дунјакирә дунја аз олар,
Өмрүндә ајағы јерә дәјмәјән
Јер кәзир, јер гура, јерлибаз ола,
Биз ишә бу күнә дүшдүк, ај дәдә?!

Таһаб вар дашкәсән миһардан ити,
Кәдән вар — бир гара јарғандан дәрш,
Доғру да, јалан да бир шумда битир,
Ә'ласы тез солур јакшы күнләрин,
Биз ишә бу күнә дүшдүк, ај дәдә?!

Дуру көјүмүзә ким күл атды, ким?

Ким һагга узатан әлләри кәсди?
Бабалар гәбринә, баш әжиб дејим:
Бизим дүнәһимиз өрнәкди, дәрси!
Биз нијә бу күнә дүшдүк, ај дәдә?!

Һардаса таңрыја ағ олдуг јәгин,
Һардаса шејтаны баша чыхартдыг.
Һардаса јүкүнә јүк олдуг гәмин,
Һардаса дүз јолу даша чыхартдыг.
Биз нијә бу күнә дүшдүк, ај дәдә?!

Сән чохдан деминдин: «күч сарда дејил,
Јығама дүз тәрәфә дүз олмајаны!»
Бу ниди чохилик дөјүшдү, дејим.
Сечәк «биз» оландан «биз» олмајаны,
Биз нијә бу күнә дүшдүк, ај дәдә?!

«Нишанчы өзүмүз, һәдәф өзүмүз»...
Беләсә... чүрүмүш дирәјик белә,
Бир сүфрә башында ики сөзүмүз
Бир ола билмирсә, та нәјик белә?...
Биз нијә бу күнә дүшдүк, ај дәдә?!

2 мај 1992

НЕЧӨ ЈАШАДЫМСА...

Һеч нә галмајачаг, билирәм, һеч нә;
Нә шөһрәт чәдәнки, нә шөһрәт тачы.
Вида дејәчәјәм Вәтән мүлкүнә
Көзләри јумулу, әлләри ачыг.

Нә әкди, нә дәрди шаир әлләрим?
Көзләри јумулу кетмәјим һагды.
Бәлкә көрдүјүмә шаһид әлләрим
Ојуб көзләримни ојадачагды.

Сәһәрлә көз ачдым, ахшамла батдым,
Шах дурдум гәһрәман һејкәли кими,
Дүңјаја көзләри јумулу бахдым,
Дүңјаны көрмәдим көрмәли кими.

Сипәмдә од тутду сөз жығын-жығын,
Әлләрим дил кәзди бу лаллыг үчүн.
Үмид чыраглары јандырмадығым —
Әлләрим, ачылды һалаллыг үчүн.

Һеч нә галмајачаг, билирәм буну.
Итсә нә фәргн вар,
Галса нә фәргн.
Бир өмрүн нә дәмдә пуч олдугуну
Аллајан олмады... олса, нә фәргн.

Һәр «мәним» дедијим мәнимми?

Чәтин!

Үз ара, мин ахтар... ниси мәнимдир,
Дунҗа очагында бинән не'мәтин
Түстүсү мәнимдир,
Ниси мәнимдир.

Ахмаглар еләчә ахмаг галачаг,
Олар да баиси: көз јумағымын.
Мәнә дүјүнүңү ачмаг галачаг
Јалан јумағынын, дүз јумағынын.

Мән алыб сатмадым сабаһларымы,
Нәјәмсә, сән мәни онда да ара;
Кизләдиб көзүмдә күнаһларымы
Көз јуман олмадым көз јуманлара.

Бу даша-торнаға мән сәчдә гылыб,
Елдән нај алдымса, елә најладым.
Бир үздә буз көрдүм, бир үздә гылыг,
Нечә јашадымса, елә најладым.

Бу үрәк-Вәғәним, бу үрәк-өлкәм,
Нә нислик таныдым, нә кил, нә ачыг.
Нечә јашадымса, елә дә өлләм:
Көзләри јумулу, өлләри ачыг...

ДУРНАЛАРЫ ДӨНМӘЗ ОЛДУ

Боз гајалар чаныгланды, гаралды;
Дурналары дөнмәз олду дағларын.
Ада көлләр чамырланды, гаралды,
Дурналары дөнмәз олду дағларын.

Азад дурна јол истәди, јол бөлүк,
Тала бөлүк, чала бөлүк, көл бөлүк.
Көјлүјүнү нечә сахлар бу көјлүк,
Дурналары дөнмәз олду дағларын.

Ики чаван булагда сөз бағлады,
Дурналарын јолуна көз бағлады.
Сахсы сәнәк көјәрди, буз бағлады,
Дурналары дөнмәз олду дағларын.

Әјрилијә әјилмәјән Әјригар,
Јағды сәнә ајры јағын, ајры гар.
Гошадаға гоша күллә көјдулар;
Дурналары дөнмәз олду дағларын.

О Вағифди — одасына од дүшән,
О Закирди — сәдасына од дүшән,
О Аразды — сәмасына од дүшән...
Дурналары дөнмәз олду дағларын...

ГОРУЈУН ДУЊАНЫ

Елэ бил ағыллар долуб јелинә,
Аз галыр свини уңуда адам.
Намы «улдуз јејир» кишииш јеринә,
Намы сөһбәт ачыр Галактикадан.

Дејесән бирјоллуг чыхыр јадымдан
Ала итимизә јал биширдијим,
Говуб салдырдығым ејванда, дамда
Ағзындан сәрчәни сары нишијин.

Ағыллы овчулар азды о заман,
Һәвәскал овчулар довшан вурарды.
Сонра дағ кәлини дағларымыздан
Ағыллы овчулар тырыб гуртарды.

Ағыл һөкм еләјир дүңјада, ағыл!
Бир ағын барыдыр бә'зән бир өлкә.
Дејирәм чајлар да ағылдыр — ахыр,
Дәнизләр, үмманлар ағылды бәлкә.

Ағылды ағыны ат кими говур,
Ағын мәңзиллиндә дағ, дәрә һечди.
Гәфил бир дөңкәдә ағын милову
Вај оду, ағылсыз әлинә кечди.

Бәшәр дәјиндирмәз бәшәр һалыны,
Ким талан еләди — о, талан олду.

Нечә јол ағыллы алман халыныны
Ағыны башындан чыхаран олду.

Ағылла учалыб Версал дашлары,
Һәр чәкич бир өлкә гәддини әјиб.
Инсан чәсәдләри, инсан башлары
Версал дашларындан аз ишләнемәјиб.

Еһрамлар-күкрәјән ағын вулканы,
Еһрамлар-гәлиби гул урәјинин!
Ағыллар башына алыб дүңјаны —
Атыр бир-биринә кәләчәјини.

Ағыл гызыханда — дөвә һиккәли
Көпәндә демирәм о һәјә бәһзәр, —
Јерин күрәјинә чигиш сәјкәјиб,
Дүңјаны тәрсинә фырлатмаг истәр.

Ағыллы башларын гәзәби-кибрит,
Дүңјамыз бир таја гуру күләнди.
Кәл, инди бу бојда јанғыны кирит —
Гәзәб икиләнди, баш икиләнди.

Бәшәр чох тәзаллар јүкүнү даргыб:
Дара да ишиниб, чыхыб да дардан.
Ағыллы аздылча ағылсыз артыр,
Горујун дүңјаны «ағыллылардан!».

ЈОХДУ

Бу очагда сөз алынган,
Алынган вар, жанан јохду.
Бу саман ки, сахламышың,
Јијә дуран заман јохду.

Дилим гурбан ширин дилә,
Јагдымы бир ше'рим дилә?!
Ширин дилдә ширин диләк
Ширинлији дујан јохду.

Сөз ганһаз ки, шешәләһир,
Сөз күллүкдә ешәләһир.
Мин дәрдем вар-ришәләһир,
Бирчәсини ганан јохду.

Бу јол ки, дүндүм ағына,
Дартыһыр «өлүм дағына».
Дүндүм үмид, сорағына,
Һај верән чох, һајан јохду.

Дашдан-кәсәкдән јазырам,
Чәндән-шисәкдән јазырам,
Илдән-пишикдән јазырам,
Һеч фәртинә варан јохду.

Һарда јохам, һарда варам,
Ғәрарымда бигәрарам.

Нәјим һалал, нәјим һарам,
Јохдур, шөрһи-бәјан јохду.

Сөзүмү јордум бу јолда,
Изими јордум бу јолда,
Дөзүмү јордум бу јолда:
Дөзүмә дә күман јохду.

ШӘҺӘРДӘН КӨЧӘН ТӘПӘ

Бу күн јаман мө'јус олдум,
Бу күн сәһәр —
Көрдүм шәһәр кәнарында
Бир төпәни сөкүрдүләр...
Орда чохла чөл нанәси,
Орда чохла хыналы даш...
Дајан бир аз, дајан бир аз,
Машын јолдаш!
Јох, машынлар дајанмадан,
О төпәни дидирдиләр:
Дајанмадан гузгун кими
Елә бил ки, чидарланмыш
Бир көһләни дидирдиләр.
О төпәнин
Балача јал балалары
Машынларын хортумујла
Һачаланыб
Дөвә, көшәк олурдулар.
Кәфкир вуран машынлардан
Газанчалы машынлара
Ахыб хәрәк олурдулар.
Гајасындан һопарылан
Мө'јус дашлар
Јығылырды машынлара,
Елә бил ки, кәсик башлар
Јығылырды машынлара.

Димдијиндә түк кәтирән,
Чөп кәтирән бир гуш көрдүм, —
Билмирди ки, һара гона.
Бу күн еркән ишә чыхан
Гарышгалар
дөнәчәкми јувасына?
Көзләримә чох әсеби,
Чох пәришан дөјди күләк:
Бәс о һарда ујујачаг,
Бәс о һарда динчөләчәк?
Ким тапачаг ушагларын
Даш дибиндә кизләтдији
Кичик тахта гылынчышы?
Ушагларын дөјүш-вуруш
Галасынын бу хынчымы
Гулағыма ахыр, долур.
Чичәкләрин төбәссүмү,
Үзүгөјлү...
Архезојун, Кајназојун төәссүфү...
Хөјалымда бүтүн јолу
Дүшүнүрәм: бәлкә елә
Бир еранын кеоложи
Музејини итирирләр.
Бир ахтарыш күнејини,
Бир ахтарыш гузејини итирирләр...
— Бу нә сөздүр, нә дејирәм?!
Бәс тәзә ев, тәзә мејдан?!...
— Мән нә билим,

Башымыза јер гөһәтдир?
Ахы нијә шөһәрлөрдөн
Говмалыјыг төбиәти...

ЕЉАМ

Күрсү — ағылларын галхдығы зирвә,
Сөз дә ағылларын бөһәри үчүн...
Сән сөзү алчалтдын өзүндөн өввөл,
Алчалтдын бир ағыз афәрин үчүн.

Һәгигәт сөзүдүр сөзүн аллаһы,
О гала учурду, о, гала гурду.
Кәтир хәјалына Хәтаи шаһы
Гылынча һөкман, гәләмә гулду.

Һүндүрләр чох иди Вағиф дағһидан,
Сәнәт учалығы уча дағ олду.
Сөзү ајаглара атмадығындан
Өзү вәзир олду, сөзү шаһ олду.

...Јүз сәмтә фырландын күрсүләрдә сән
Ахыр ки, шөргини, гәрбини тапдын.
Өзүндөн ашағы һүндүрлүјүндөн
Сәнә өл узадан гәлбини тапдын.

Јерини таныдын, һаггыны гаңдын,
Бир мә'лум һикмәтин додағы гачыр:
Голтуға өјрәнди — голтуғда галды,
Гол-будаг атмады голтуг ағачы.

Бирсән, биринчисән «јүрүшдә» демә,
Сәниллә јанашы чапан да вардыр.

Гарышга иjlәмәз, чөjирткө jсмәз
Сөзләри дилиндөн гапан да вардыр.

Дүшүн ки, бүкүилә гуртармыр заман
Сабаһ вар, сабаһын сабаһы да вар.
Күиләрин бириндә тутуб голундан
Jенидөн күрсүjә чыхарачаглар.

Бошдур көрәчөкләр сөз чинөданыш,
Дашгыр еләмөjә дән галмаjачаг.
Онда деjөчөкләр Jерини таны,
Онда үз тутмага jөн галмаjачаг!

Онда өл истиси кедөр jахандан,
Әлинө «гурдjемөз» кабабы дүшөр.
Чыдыр меjданына долу jағанда
Бөхтинө jәһөрсиз бир jабы дүшөр...

Онда көрөчөксән көрмүрсән даһа
Аjағын башдадыр, башын аjагда.
Төзө нағылымыз галсын сабаһа...
Истәсән сабаһсыз, бир аjры вахта...

22 август, 1982

КЕЧӨ ПӘНЧӨРӨМӘ ДЫРМАШАН ПИШИК

Азды ач кедөнө jүз һарам тикө,
Паслы дөмирләри көмирмө һаһаг
Ишыгла гарыны ким доjуруб ки,
Зүлмөтлө гарыны ким доjурачаг?
Кечө пәнчөрөмә дырмашан пишик!

Санма ки, дүнjанын бөхтөвөриjөм,
Jухуда хошбөхтөм, о да ки — jатсам.
Һаһаг һагг өритсә мөнәм өриjән,
Әсрин чаjнағында jумагды ад-сан,
Кечө пәнчөрөмә дырмашан пишик!

Һәр һаjа-һараjа заман инанмыр,
Бөлкө Аллаһлыгы бачармыр Аллаһ!
Чохданды гөлбимин чырағы jанмыр,
Валлаһ көзләриндөн од версән, аллам,
Кечө пәнчөрөмә дырмашан пишик!

Сөнинчүн фәрги jох һәр ким чағырды,
Гапыдан гапыjа гачмағын асан...
Мөним үрөjимө кәлән чығырда
Фил азар, шир азар, һөрүмчөк азар,
Кечө пәнчөрөмә дырмашан пишик!

Сөjүд дө дартыныр суjуну алчаг,
Бир гуру көгүjүн өдасы jохдур!

Гурд итдән сүләнки, ит гурддан алчаг,
Синәмдә јер версәм фадасы јохдур,
Кечә пәнчәрәмә дырмашан пишик!

Пәнчәрә сындыгча пишикләр артыр,
Көрән нә јемишик, нә једиртмишик?
Астана јалајан пәнчәрә јыртыр,
Јәгин чох пишијә пәләнк демишик,
Кечә пәнчәрәмә дырмашан пишик!

Елә марытдама алтдан јухары,
Нә вар јухарыда... бүдрәмәк, ашмаг...
Баша башсызлары башсыз чыхарыр,
Јери кет габыны јала, ај ахмар!
Кечә пәнчәрәмә дырмашан пишик...

БӘД ХӘБӘРЛӘР

Бәд хәбәрләр гојмур мәни ше'р јазмаға,
Дөңүр дөјүш сәнкәринә очағым-одам.
Вахтым галмыр үрәјимә гулаг асмаға,
Вахтым галмыр гәләмимлә һәмсәһбәг олам.

Көз өңгүдә: јурд да балли, јурдсуз да балли,
Инадына чәпәр чәкиб гәсбқар, һарын.
Әрәб Шәрги од ичиндә илләрдән бәри,
Мәшвәрәти давам едир дипломатларын...

Бирчә гарыш торпаг верин бајраг санчмаға, —
О бајрағы сәнкәрләрдә кәзәри кимдир?!
«Торпагдан бәк јалыш» дәмәк-торпағы јоха.
Башы јоха башсағлығы вермәк кимидир.

Шад хәбәрлә гоһум чыкыр бә'зән бәд хәбәр,
Һарадаса һәмдәм тапыр, үрәк ғыздырыр,
Өмрү боју арвадына чор демәјәнләр
Нечә халғын тәләјинә гују газдырыр.

Бәд хәбәрләр ғыш думашы, јаз човуну тәж...
Нечә мисра итик дүшүр иш отағымдан.
Чобан чашды — бир гојуну бир гурд јәјәк,
Алым чашды, хадым чашды, мат галыр заман!

Гәзетләрдә һүчүм чәкир, филә гарышга,
Дөјүш кедир довшан илә шир арасында,

Инсан дуруб өзү илэ гаршы-гаршыја,
Ағыл галыб хејир илэ шөр арасында.

«Сөһһи гезан доста калди — хөбөри бөдди,
Дост өлиһһи сөнө дөјөн хөтөри кими.
«Бир јалтаға сөз верилди» — хөбөри бөдди,
Севдијинин севдији вар хөбөри кими.

Бөд хөбөрлөр: бөд нијјетлөр башында хонча,
Бөдөмөллөр јыгыгында бөзөкли даш-гаһ;
Бөд хөбөрө гаһил олан диллөрө хөнчөр!
Бөд хөбөрө малик олан гулаглара даш!

Гөзөбини дуза гојур кефдөн безөһлөр,
Күндөн-күнө өсрин јолу дирөһир даға.
Јер шарыны ашырмаға учурум кезөһлөр
Гојмур мәһи үрөјимө гулаг асмаға...

МЕЈМУНА ӘЛ ЧАЛМАГ ӨЈРӘДӘН УШАГ

Мејмуна әл чалмаг өјрәтмө, бала,
О бир күн өзүңү ојада биләр,
Инсан дүнјасындан әл чала-чала,
Нејван дүнјасына гајыда биләр.
Јығылар башына дост-таньшлары,
Һәр ағыз ачана әл чалар гонаг,
Сонра бу вәрдишө ујан башлары,
Ағыллы башлардан ким ажырачаг?!

Әдалы башчылар гызар-гызьһар,
Мејмун да мејмуна алчалар инди.
Даш үстө көклији дидөн гузгуна,
Даш атан мејмуһлар әл чалар инди.

Мејмуна әл чалмаг өјрәтмө, бала,
Ушагсан, бу ағыр бир дөрдди бөлкө,
Палыд јарпаглары әл чала-чала,
Палыда өјилмөк өјрәтди бөлкө.

Көрнөшөр ағач да, даш да, гала да,
Түлкүлөр, довшанлар хошлар бу дөби.
Тиқирлөр филләрө јахын талада,
Чөһик гөһаркаһы, алгыш мөктөби.

Нө писди, бу сөсө гатыб сөһһини,
Көвөзө гарғалар тө'риф јазсалар
Мејмун вәрдиһини, мејмун дөрсини,

Аҗы тө'лимчиләр оғурласалар...

Ары балсыз галар, гарышга дәнсиз,
Вахт тапмаз от чала чәпик чаланлар,
Чәтин ки, јорулсун сәбри түкәнсин,
Мејмуна әл чалмаг өјрәтмә, бала!

Көһнә дурушунда бахар даг даға,
Даг гоншу учаја, уча даг дејәр.
Мејмун күллүјүндә сүләк сағсаған,
Ганад чалмағына әл чалмаг дејәр.

Бирдән әл чалмаға шир пајы-шиллә!
Мејмунлар мејмунлуғ еләсә, — азды.
Бирдән бу чәпијә ширниксә ширләр...
Бир мешә гошула бу сәсә — азды.
Јахшыја јаманлығ өјрәтмә, бала!
Өјрәтмә, мејмуну, өјрәтмә, бала!...

ҢЕСАБАТ

Долашдыг тарланы, бағчаны, бағы;
Бујур, јаддашыны көмәјә чағыр;
Чағыр төрәзини, чағыр гапаны,
Чағыр чағырларла шөһрәт тапаны.
Сөздүр-чөкәни јох, өлчәни јохдур,
Јүклә, сичими јох, өркәни јохдур.
Де ки, демәлини һәлә демирәм;
Инәкләр чүт доғуб, гојунлар үчәм...
Јалан ат чапанда өлилди вичдан,
Де ки, дүзлүјүндән әјилди вичдан.
Де ки, ишләмөкдән пас атыб бу хыш,
Дөрд фәсил јеринә гышлады бу гыш.
Де ки, һөрүмчәкләр һана тохујур,
Нахырчы маллара гәзет охујур.
Де ки, кәлләримиз филләри јыхыр,
Де ки, фил күчүмүз кәлләри јыхыр;
Әзмимиз учалдыб даг гызыллары,
Сүдлә суварырыг «ағ гызыллары».
Де ки, бунлар галыр-демәдијим бир:
Чајлар ат јеринә једәкләнибдир!
Јағыш өләмәјә әләјимиз вар,
Булуд бәләмәјә бәләјимиз вар,
Чөлләр дә, дүзләр дә дүмдүз-јериндә,
Кечә нөвбә чәкир күндүз јериндә.
Вар олсун-јүүдән ағыз, «бу бојда»,
Ачыб синәсини кағыз бу бојда.

Олмазлар, оларлар һамсы јериндө,
Галмазлар, галарлар һамсы јериндө,
Сән дејән, мән јазан, нә десәк-дејәк,
Сонра да алгышлар тәсдигләјәчәк:
План бу гәдәрди, јалан бу гәдәр;
Талан бу гәдәрди, галан бу гәдәр,
Донан бу гәдәрди, јанан бу гәдәр,
Билмәз бу гәдәрди, ганан бу гәдәр.
Нохта бу гәдәрди, палан бу гәдәр,
Јүјәнсиз, гамчысыз галан бу гәдәр.
Ојнајан бу гәдәр, чалан бу гәдәр.
Исмәтли бу гәдәр, «филан» бу гәдәр...
Сөз дә ки күт дүшмүр, нә гәдәр дејир,
Әјрини дә јејир, дүзү дә јејир.
Дишимиз галмады сөз чәјнәмәкдән,
Бол мәһсул олармы, балам, бу гәдәр?!

1988

БЕЛӘ ДҮНЈАНЫН...

М. Мүшфигин хатиресинә

Сөз вердим, сөз адлы дәфинә верә,
Төк бирчә өлүмсүз гәринә верә.
Умдум нә верди ки, күсдүм нә верә?
Мән белә дүнјанын нәјиндән күсүм?

Итириб өзүндө өзүңү дүңја,
Тојларың, јасларың өзүлү дүңја...
Әлим өтәјиндән үзүлү дүңја...
Мән белә дүнјанын нәјиндән күсүм?

Өмрүнә вај салар, вајдан утанмаз,
Сач јолуб — һај салар,
Һајдан утанмаз.
Күнәшдән утанмаз, Ајдан утанмаз,
Мән белә дүнјанын нәјиндән күсүм?

Чајды дөһнәсиндә хырсыз өждаһа,
Кечәси саламат чыхмаз сабаһа.
Ити базарында атыңдан баһа,
Мән белә дүнјанын нәјиндән күсүм?

Дағ олсан, истәсә голунда сахлар,
Бүкүб бир һөрүмчәк торунда сахлар,
Јүз иллик одуну горунда сахлар,
Мән белә дүнјанын нәјиндән күсүм?

Бир көзү ишыгды,
Бир көзү бузду,
Мөкрли гадынды, күлчөһрө гызды,
Һәлимди, көврәкди, сөртди, гудузду...
Мән белә дүнјанын нәјиндән күсүм?

Ајағы алтына јастыг гојанлар,
Башынын алтына гумбара гојду!
Наданлар дүнјаны гумара гојду!
Мән белә дүнјанын нәјиндән күсүм?

Олсан өз һаггынын көләси белә,
Әри өз ичиндә, өләзи белә,
Ондан инчијәнин беләси белә...
Мән белә дүнјанын нәјиндән күсүм?

1989

АТА МИЛЛӘТ, АНА МИЛЛӘТ, АҒЛАМА

Нәһчәрәни күләк дөјүб ағласа,
Ејашына гушлар гонуб ағласа,
Үрәјини күләк јонуб, ағласа,
Ичиндә јан, ағы дејиб, ағлама,
Ағламағын јери дејил, ағлама.

Бу дөјүшдү-әзилән вар, әзән вар,
Өлүм һөкмү голтуғунда кәзән вар.
Будди «бизю», тә «мә» күүр, тә «сә» кр,
Јох ағлама, ана милләт, ағлама,
Горхурам ки, сына милләт, ағлама!

Һајһар, көнүд, буцдан бетәр чағ һаны?
Нисан јаныр, торпағ јаныр, дағ јаныр!
Бачым, инди ағламаға вахт һаны?
Ғардан дејиб, јурдан дејиб, ағлама!
Ағламағын јери дејил, ағлама.

Әјилмәкдир ағламағын тәрә үзү,
Дәрди дартыб үзкәјәни дәрә үзүр.
Ағлааны тез дә таныр дәрә-һүзүр,
Бәлкә таһры белә јаныб, ағлама.
Сәсин боғ, милләт гызы, ағлама!

Бу торпағын соң гурбаны мән олсам,
Өз одунда јаныб күлә тән олсам.

Елдән өтән күддәләрә дән олсам
Ата милләт, «оғул» дејиб ағлама,
Ағламағын јери дејил, ағлама!

ОЈАТ МӘНИ

Сәһәрләр јухудан тез ојат мәни,
Гојма ахшамлар да тез јатым, ана!
Бир гара даш биләр бу һәјат мәни
Јухуларда кечсә һәјатым, ана!

Дејирсән аз дүшүн, аз ишлә, чох јат,
Кәл, бары сән демә һәким дејәни.
Нечә дүшүнмәјим, ахы кайнат
Дүшүнән бир инсан јаратмын мәни...

Јох, бир ан зәһмәтсиз вурса үрәјим
Мәни дири-дири ташпыр мөзәра
Јухуда мән кимә, нәјә көрәјәм,
Орда көрәк оллам гарышгалара.

Боранлы күндә дә, гарлы күндә дә
Де мәнә: — «оғурма, долан, кәз» — ана.
Јаралы бир пәләнк чан үстүндә дә
Довшанын өмрүнү истәмәз, ана!

Вәтән торпағындан сөз алып сипәм.
Кәзим чәмәни мән, ашым дағы мән.
Ана, истәмирәм, јох истәмирәм
Јухуда ташылан сағламлығы мән...

ЈАЛАН

Јалан өшпөксөдөк бөжөкдөн, тундан,
Ынсандагы инсана јалан данышар...

Тәр ахыр адынанн гырышларындан,
Чыр-чырыны кимидир она јан-јөрө,
Санки јаланчылар јарышларында
Тэээчә чыхыбды биринчи јөрө,

Сөз дилдә әскидир,
сөз дилдә үтү,

Бу дунја өнүндә дәјирман пәри,
Гуштуру көјөрдир,
Јаш-јаш үјүдүр —
Вәдди јаланлары, јалан вәдләри.

Гора сөз ән ширин кишииндән ширин,
Төкүр габағына јесән, јемәсән.
Көтүрсән икиси-үчү бәсиндир,
Бәсиндир әлли ил јалан демәсән.

Јаланды, бөһтанды сөзүи дә гышы,
Бабалар јалан да иланды дејиб.
Дилди гулағыма јалан данышар,
Көздәри: бу јалан јаландыр дејир!

Бәсдир бир дамласы јүз гатышыға,

Јалан — мүрәккәбдир,
Јалан су дејил.
Бә'зән инанмырам дүз гатышыға,
Бәлкә һеч доғру да доғручу дејил.

Ај бабам, ај нәнәм, галхын мөзардан
Ким сәнди чынғылы бу һамар дүзә,
Бу сөз хәлбириндә һарам әл һардан
Нытрағы өләди сөз сүфрәмизә?!

Јалан ајаг тутса дүз јетмәз она,
Атыны дөрд нала чапасыдыр о.
Јол тауса өдаләт салонларына,
Бир өлдән јүз алғын гапасыдыр о.

Көчәси дејилдир күнәшә, аја,
Јаланчы ролунда баш гәһрәмандыр.
Чоху инанмасын бу тамашаја,
Бәсидир мининдән бири инанды...

ЧОХ ТЭЗЭЛЭР КӨННӨЛИР

Сөзүмүз, нөгмөмиз көһнөлир, сј дэд!
Гөлөмдөн кағыза дүшөн андача,
Дашатды севки дө, атүстү тој да
Көһнөлир көзүмүн габағындача.

Аланын әли јох, сатанын малы,
Мин шүбһә доғулур, һејрәт доғулмур.
Тәзә сөз боғазда тыханыб галыр,
Доғру доғулмурса, — сәнәт доғулмур.

Елә бил илһамын јоду бағлыдыр;
Һа көзлә, гајыдыб далынча кәлмәз.
Заман ағлағаны белә ағладыр —
Илһам перикдисә өлүнчә кәлмәз.

Илләрдә бабалар дүһмәди атдан,
Заманда бу саяғ үз-үзә дурдуг.
Јығылыб гырмызы бајрағын алтда
Јасин охујурдуг, һини охумурдуг.

Сән бөјүк јазығы хырда милләтин,
Сән јығыб нәјин вар — бир бөнд едәјин.
Јаманын јахшыја һејвәнди чәтин,
Јахшыны јамана һејвәнд едәјин.

Илләр һәсрәтинә дөзән шә'римиз,
Көһнәлди нә јахшы, сусду нә јахшы.

Араздан, Тәбриздән јазан шә'римиз,
Көһрәлди нә јахшы, сусду нә јахшы.

Гәм һәлә нә јанғы, дәми дујан јох,
Солухмуш кәдәри ким охујачаг?
Һимдаш фикирләрә јијә дуран јох,
Чыпдыр нөгмәләри ким охујачаг!

Шүар јазмағынан чөрәк газанан,
Чәник чалмағынан мәнсәб һағлады;
Јенә дә һағсыздыр һағта гызынан,
Јенә дә һағгыны гыш гучағлады.

Бу бојда варлыға јаланчы дедим,
Һәр алғы-сатгыја јалан ачығды.
Нә гәдәр вә'дләри јығыб әләдим —
Әләдим, һамысы јалана чыхды.

Гаргал нәфәсидир сөзүн нәфәси,
Дујғусуз үрәкдә бајғуш улајыр,
Заманын көзләри мизан-тәрәзи,
Чәкин вар, јүкүн вар, сәсин вар, бујур...

ЈАШАДЫМ

Өз өмүрүмү шум сләди өз әлим,
Јазында күл, пајызында хәзәлим,
Күндөгәндән күнбатана мәңзилім...
Бу да белә бир өмүрдү, јашадым.

Зарымаға өмүр дејиб ағлама,
Һәр өлүмә өлүм дејиб ағлама,
Тәле дејиб, һағлы дејүб, ағлама,
Бу да белә бир өмүрдү, јашадым.

Оғлун јохду-сонун јохду, дедиләр,
Сағын јохду, солун јохду, дедиләр,
Одун бојда сујун јохду, дедиләр,
Бу да белә бир өмүрдү, јашадым.

Кан өзүмү өзүм гөвдүм, јорулдум,
Өз дигтәмин бујруғуна гул олдум,
Вәтән көјү көјлүјүңдә дүрүлдүм,
Бу да белә бир өмүрдү, јашадым.

Зирвәдәки әл чатмајан тала мән,
Әтәкдәки сина — чығыр тала мән,
Худафәрин һарајындан талан мән,
Бу да белә бир өмүрдү, јашадым.

Очаг олдум, очаг даны олмадым,
Һәр чалаја ахан һаны олмадым,

Аразымда јол јолданы олмадым,
Бу да белә бир өмүрдү, јашадым.

ДИГГƏТИМ

Дејирсән: гадыңлар дигтәг севәндир.
Дигтәтим кешикчин, дигтәгим гүлүн.
Һәлә истајирсән бир адам нәдир,
Јүз адам дигтәтли дигтәтчил олум.

Ади сјаһамыны көзүндә көрәр,
Мәним көз дигтәтим, хәфиф дигтәтим.
Сәни саңчағындан чәкмәнә гәдәр
Тә'рифә бәләјәр тә'риф дигтәтим.

Бахмаз бир көзүчү өзкә гадына,
Еһтирас дигтәтим саңгидир јаман,
Ад күнү јашыны салмаз јадына,
Мәним јаш дигтәтим ајыгдыр јаман.

Дујғу дигтәтим дә күләјә дөнәр,
Ғашыб һәр гәмини дидәр дишиндә.
Ғајғы дигтәтим дә мәләјә дөнәр,
Сәни чимиздирәр нәвазишиндә.

Мәним јол дигтәтим мин бир гаһадны
Сөзсүз, ләтифәсиз, күлүшсүз олмаз.
Әрләнчә дигтәтим шит зарафатлы,
Ајрылыг дигтәгим өнүшсүз олмаз.

Чох дигтәг дәрсини о һәлә билмир.
Чох көрүб көтүрә көрәк дигтәтим.

Бирчә мәнәббәтә чеврилә билмир
Бу үтүк дигтәтим, зирәк дигтәтим...

Јанвар 1968

АҖРЫ ЈОЛЛАР ВАР ИМИШ...

Севки јолу... дәрәси бир, дүзү бир,
Тутдун ону — астары бир, үзү бир...
Бүдрәмәсән, бири жүздүр, жүзү бир...
Нә сајалы, сајлы јоллар вар имини!

Чохда чоха, азда аза гајылдым,
Мән нәфсим истајимдән ајырдым.
Сәнин мејлин әјиләндә ајылдым:
Дүзү кәсән әјри јоллар вар имини!

Өмүр боју дан јеринә гол ачдым,
Гарлы дағдан гарлы даға јол ачдым,
Бир үрәјин зүлмәтиндә јол аздым,
Нә јахишы ки, ајлы јоллар вар имини!

Бу дүнјада чәнкә чыхам... јаным аз,
Галаларда бәһс етмәјә... даным аз,
Тоз жүкүнү бир араба данымаз...
Нә соғатлы, најлы јоллар вар имини!

Үзүн гара көзүндәки көлкәдән,
Дилин батды «нә билимдә», «бөлкәдә».
Бир үшванә дөндүјүмүз дөнкәдән
Ајры сәмтә ајры јоллар вар имини...

11 август 1932

ӘЛЛИ ИЛ ЈАШАДЫМ

Әлли ил! Бәсимдир орта бир өмүр,
Талејин һөкмү дә вахтыны билир.
Улдузлар гочалыр,
Улдузлар өлүр,
Мән нәјәм? Зәррәнин милјонда бири.

Һәләлик дүшүнчәм, гәлбим дүјүду,
Кимәсә кәмијәм,
Кимәсә јүкәм.
Вај оду — оласан јатаг јорғуну,
Вај оду вә'динә өлүм кечикә.

Оддан гөр көтүрүр әлләрим һәлә,
Күлдә снәләнимәк дејилдир пешәм.
Чобан чомағына јалманьб һәдәр,
Јалаг кәнарында чөнкүмәминшәм.

Өзүмдән өзүмә јол кетдим бә'зән,
Көһнә бајатыдыр чох дедикләрим.
Дибиндә су тапдым-шәрбәтә бәизәр
Кечәл јохушларын, гәзбел дикләрим.

Дурурмаг билимәди јорғун көһләним,
Үзәнки итирдим чилов тапанда.
Өмрүм дә әсримдә тоз олар мәнним
Бүкүб өз әсримнә гәјсам сапанда.

Јох дәрја үстүндө галам, галачам,
Далгасы даг жыхан дәрја кимијәм,
Нәјим төкүлөчөк, нәјим галачаг? —
Әсәби көрилмиш дүңја кимијәм.

Сөз сөзө чарпанаг,
Сөз сөзө өзүл.
Јанғын сөндүрөндир сөз јаначағы.
Дүңјанын сөзүдүр, дүңјанын өзү,
Дүңјанын сонунчу дајаначағы...

Әлли ил јанадым — орта бир өмүр,
Талејин һөкмү дә вахтыны билир.
Улдузлар гочалыр,
Улдузлар өлүр:
Мән нәјәм? — Зөррәнин милјонда бири...

КҮЗӘШТ

Бир чајдан су ичир күзәшт дә, гәдл дә,
Од да вар, буз да вар инсан танында.
Кими сөз ачыдыр, гызыл гәфәсдә,
Кимы гүм совуруп сөз хырманында.

Һәр үзә күләни танымаг олмур,
Күзәштә кедәпләр мәрә оғлу мәрди,
Сөз јамаг көгүрмүр,
Сөз јамаг олмур
Сөз сөзә чәнәрдн, сөз сөзә бәндн.

Күнаһ чамырында ағнајана бах,
Онуи да бахтына күнәни доғулур;
Нечә ағыллыја деди бир ахмаг:
«Гәбаһәг доғулду — күзәшт доғулур;

Гулағы кар олун һни һарајына,
Түлкүјә борчумуз һөрмәтди, — деди.
Дүшдүсә бир сүрү бир гурд најына —
Бунун да ады вар — «һисмәтди» — деди.»

Дүнәи өи сырада көрдүм өзәни,
Фәргинә вармадым, күзәштә кетдим,
Үстүмә чәмкирән Ајызәдәнин
Бурнуна вурмадым, күзәштә кетдим.

Инади јүзәмсә, күзәштә мнәм,

Өз әлим иш газмыр өз мазарымы.
Бу халга өмүрлүк танышкан мәнәм
Дәрә мазарымы, дүз мазарымы.

Жол кәсән, сөз жыхан күчлүдөн узаг,
Күчсүзлө оюнда күзәштә кетдим;
Бу да вар: көлжәми кәмирән алчаг
Гүжруг булајанда, күзәштә кетдим.

О гәдәр күзәштә кетдим, бу һаггы
Чох азлар јенә дә чох аз билдиләр;
Ајағым алтында гәдим торнағы
Индичә сәрилмиш палаз билдиләр;

Бабам дә беләчә, атам да белә:
Торуна дүшәнә күзәштә кетди,
Торундан гачана күзәштә кетди,
Јелә бағышлады сел анараны,
Селә бағышлады јел анараны.

О гәдәр күзәштә кетдим, ахырда
Палазым дартынды ајағым алтдан,
Јох, даһа торнаға јөнмәк вахтыдыр.
Гәзәбим, нифрәгим, бәрк јаныш атдан,
Бәхшишим, күзәштим, даһа дүш атдан...

ӨКӨР МӘН ӨЗҮМЛӘ ҮЗ-ҮЗӘ КӘЛСӘМ.

Бу дүңјадә, о дүңјадә, һардаса бир күн
Икиләшир, өзү илә үзләшир инсан.
Бир јахшы бах: һәји чағмыр бүтөшлүјүнүн,
Кәрәк өзүн өз гаршында утанмајасан.

Күнү сабаһ мән өзүмлә үз-үзә кәлсәм,
Мәни мәниә үзәнцирән гүвәдир-һагдан.
Икилијә бир тел олса икичә кәлмәм
Горхум јохду бу сынагдан, бу олачагдан.

Илк бахындан танымасаг бир-биримизи,
Ортаһында ат ојнадар виҷданы јанан!
Биз әкмәсәк, биз дәрмәсәк бирлијимизи
Јаланымыз доғру олар.
Доғрумуз јалан.

Бир сәс дејир:
«Ајыг ол ки, сүрүшкәндир әсрин ашырма,
Һәр ағры да, һәр ләззәт дә сәниңди, аныаг
Бу әмәлди, әлиһ бирчә дүјүн ачдымы
Удсан, гуру сәс ударсан, гуру әданла:

Бу күнүдән сабаһына һә дартыр кәмин,
Бирчә беллик су ачдымы гурумуш арха.
Гафасына чәтти сәғә тағылдан кәмин
Бәд әмәлдан учурум пәлар, аныкдан арха.
Гәбаһәтли ејнисләрди чох үзләшәндәр,

Надандлары тутандырыб зөвг алап азы?
Бир айыпны мәниги илэ келиб чыхса шәр,
Буну јалпыз шәрхәҗисләр ашпандымазны?
Етирафдыр етибарын бүгүврө дашы,
Ичимиздә бечә верән күвәди, гурдду,
Бир јаланчы һејкәли вар һәр аддымбашы,
Топдағытмаз галалары јалан учуртду.

Бу-вәсијјәт! Бу — өзүндән өзүнә мәктүб!
Вардыны јох, «вар» — дөсә дә беләси, беләди.
Икитәһсәк «мәнин» бири өлүмә мәһкум,
О бири дә өз-өзүнә өләси, валлаһ!...

ГАЈЫТМА

Көрдү өз ишини өмүр дә, вахт да
Гајытма керижә, гајытма даһа.
Өтәнин, итәнин даһынча — бахма,
Гајытма керижә, гајытма даһа.

Дөнүб нә көрәрсән әјричә јолда, —
Бөһтанлар, гәјбәтләр јарғаны анчаг.
Һарајла, јүјүр дә, өзүнү јор да, —
«Кәд» — дејән, «көр» дејән таһилтајачаг.

Истәр ат, истәр бүк, гәлбиндә кизлә,
О севдә ишығды, очағды кечди.
Үз-үзә дајаныб чошан дәннизлә
Бир овуч гум илә ојнама, кечди.

Сәнә бу кедишдә јетиммәк чәтин,
Каш ола бу кедиш бәхтинә сары.
Кими учрумунә илк мәһәббәтин...
Кими дә өз гызыл тахтына сары.

Бир гошун јолудур бир тәле јолу,
Мәним дә вәдимә һеч ујма һаһаг.
Мәним өз дәрдимлә үрәјим долу,
Јох әлим әлсизә нә әл тутачаг.

Мән сәни јолундан сахласам белә,
Гајытма, әзизим, кери гајытма.

Көврәлиб, далайча ағласам белә
Даш билиб үстүмдән јери, гајытма!

Дөнүкдән дөнәндәр даһа нис өрпәк,
Чалын дөнмәзлијә дөнәни көр сән.
О нурлу бу күндән зәһләп кедәчәк,
О ала тораны дүнәни көрсән.

Мән дүнән, дүнәнки сәдајам, сәсәм,
Мән дүнән, дүнәнни дүнәни бәлкә,
Һараја јетмәзәм, һараја јетмәзәм,
Атасан бир јоллуг о мәни бәлкә?

Мән дашам, дәмирәм, торнағам даһа,
Үстүмдән адлајыб јери, гајытма!
Керидә сән көрән мән јохам даһа,
Гајытма, әзизим, кери гајытма!

22 август 1992

ДҮНЈА ДҮЗЭЛМИР

Өмүр дә түкәшир, сөз дә түкәшир,
Башымын алтындан јастыг да гачыр.
Әлләрдир учуран, әлләр тикәни,
Чөлүмдән јаз гачыр, јазлыг да гачыр,
Дүнја дүзәлмир ки, дүзәлмир, баба!

Кимдәнсә тез дүрүб кимин ушағы,
Итинә даш атыб беш јүз ил габаг,
Кимин дәјирманы, кимдән ашағы...
Бунлары јериндә ким отурдачар?!
Дүнја дүзәлмир ки, дүзәлмир, баба!

Тәрәфсиз тәрәфдә дүз оғлу дүзләр!
Тәрәфкир тәрәфдә силаһ, ган-гада!
Чајыны итирән мави дәнннзләр
Чырнышыб, боғулур көз габағында,
Дүнја дүзәлмир ки, дүзәлмир, баба!

Киминсә дүнәни гәбирсиз галыб,
Котанчы бабасы дәмирсиз галыб,
Көрүкчү атасы көмүрсүз галыб,
Хәмрәси, урвасы хәмирсиз галыб;
Дүнја дүзәлмир ки, дүзәлмир, баба!

Мән тәкдим, чүт олдум; тәкләндим јәнә,
Өзүм јүк чәкәнам,
Өзүм дә јүкәм!

Бахсам «дөз» дејәнә, «дөз» дејиләнә
Ағзымдан гаһылар өз һалал тикәм;
Дүңја дүзәлмир ки, дүзәлмир, баба!

Кедир јал давасы, сүмүк давасы,
Кедир вурһавурла чәпик давасы,
Кедир милјончунун гәпик давасы,
Чүрүк фикирләрин чүрүк давасы...
Дүңја дүзәлмир ки, дүзәлмир, баба!

«Мәнәм» дејәнләрин мәни көрүнмүр.
Әли тәтикдәдир, өзү һәдәфдә,
Азмыш ағылларын чәни көрүнмүр,
Итмиш, итирилмиш баһлар кәләфдә!
Дүңја дүзәлмир ки, дүзәлмир, баба!

Һәлә бу дүңјанын гејлү-галы чох.
Билмәм зәһәри чох, јохса балы чох.
Чох вердим өзүмә бу суалы чох:
Әрзин наданындан ағсаггалы чох!
Бәс нијә бу дүңја дүзәлмир, баба!

БУ, ИНСАН АДЛАНАН ИНСАН

Илаһи, сән сахла, каллашыр инсан,
Өлүм адиләшир, дәрәд адиләшир.
Бу инсан јанында инсан да јанса
Саһыр тамашадыр — бу һарај-һәшир...

Баһ әјир, анд ичир ана торнаға,
Ашынан, дашынан торнағы көрмүр.
Анд ичир улдузлу, ајлы бајраға,
Бәјрүндә диләнән ушағы көрмүр.

Бу инсан гара даһ, паслыча дәмир,
Көрмүр, көрә билмир сәпилән дәни.
Сечмир, сечә билмир, сечмәк истәмир
Гара кејинәндән ағ кејинәни.

Инди бу инсаны ајыр, тап-таны
Гәләм көрә-көрә, сөз көрә-көрә!
Гадын тәһгирләнир, гоча танданыр
Ганун көрә-көрә, көз көрә-көрә.

Өлүм адиләшир, каллашыр инсан...
Онсуз да аһ-вајы өлү ешитмир,
Каллаша-каллаша карлашыр инсан,
Ичинин сәсини чөлү ешитмир...

Көрмүр көз јашыны, чај көрән инсан,
Вај чәкән, сач јолан ананы көрмүр,

КӨЗЭЛНИК САХЛАДЫ ӨЛҮМДӨН МЭНИ

Мән жениб кедирдим гүрүбә доғру,
Нечә дәрәд-вәсијјәт голумун үстә;
Өнүмдә бир тәзә дүңја доғулду
Сән назил оlanda јолумун үстә.

Һардан бу доғмалыг, бу истәк, бу нур!
Бу кимин бәхтијди
Бу кимин најы?
Үрәјим үрәкдән демәјә гөрхур —
Бу мәним јол азап гәлбимин најы...

Ишығлы улдузлар аз-аз көрсәнәр,
Јер кими көјүн дә нахыллары вар.
Бу дәмдә, көркәмдә сәни көрсәләр
Көзүнү ачмамның батырачағлар...

Дүјгүсуз, бу һисси дүјасы дејил,
Нә гәдәр буховлар, сәдләр, килидләр...
Бу дүңја севкиләр дүңјасы дејил,
Итләр дүңјасыдыр, гудуран итләр.

Бу нечә мәлејкә-өнүмдә белә,
Ахы, мән һеч вәдә севимәмниңдим,
Севинчәк олмундүм, өмрүмдә белә,
Һеч белә, һеч белә севимәмниңдим.

Мән тале јолуна тез чыхдым һәдәр...

Өзә дә өзүнүн чыхыр јадындан,
Өзүнүн одуна јанашы көрмүр.

О гәдәр гап төкән әл вар ки, көрүр;
О, ахан ганы да ахан су билир.
О гәдәр гәрибә һал вар ки, көрүр
Улајан ити дә гошһусу билир...

Көзүмүн ајнасы, ојат нуруну,
Бојлан үрәјимә бир сәһәр чағы,
Кәздириб снәмдә бојат нуруну,
Һисаны һарајда, һисаны чағыр:

Бир көр үрәјимдә һисан јатырмы?
Һисанла бан-бана һисаф јатырмы?
Илаһи, сән сахла, каллашыр һисан.
Каллаша-каллаша карлашыр һисан...

Сән дә чох кечикдин, жанында сахла,
Ону итирәңләр, онда итәңдәр
Нә ташар, беләчә сагыламагла!

Заманын бир чопур дашынын алтда
Көжәриб пуч олду, көр нә күнләрим,
Көһнә ясдыг кими башымын алтда,
Саралмыш күнләрим, көһнә күнләрим.

Бу оду одунсуз јанан дүнјада
Шејтана көз тикән көзә көрүмә,
Бу јаман дүнјада, јалан дүнјада
Көзәл ол, амма ки, көзәл көрүмә!

Өзүм чәкәсијәм һәр ағыр јүкү,
Јорулмам, һәр ашы бир күн дә олса,
О сәни јарадан һагга мин шүкүр!
Көзләрим севиңди бир күн дә олса...

Мән јениб кедирдим гүрүба доғру,
Печә дәрә-вәсијјәт голумун үстә,
Өнүмдә бир тәзә дүнја доғулду
Сән назил оlanda јолумун үстә...

*Чохдан таныдыгым, сәмиги, е'ти-
барлы достум олан һәким Чәфәр Гу-
лијев халг арасында, хусусән Сум-
гајытда вә Бақыда чох мәһиурдур.*

*Буну о, тәмиз-тәмәннасыз һәким
хидмәти илә, һәмшә һәр јердә,
хејрдә-шәрдә өз инсани кәјфијјәти илә
газаныб.*

СӘРҲӘД ЧӘПӘРЛӘРИ

Достум Чәфәрә
Сәрһәд чәпәрләри сөкүлүр, Аллаһ!
Бу печә јухудур,
Бу печә һагды.
Заман өз һөкмүнү гандаллајачаг,
Тарих өз јолуна гајыдачагды.

Өзүмдән-өзүмә муштулуг јетәр,
Көзләрим, сизин дә көзүнүз ајдын!
Гәлбимдән бир баша Тәбризә кедән
Бир јол чиловладым, бир тел
ајырадым.

Ағлын ингилабы: бу һарај-һәшир,
Бабамын гәбринә чатсын бу хәбәр...

Сөрһәдчи гымышыр, дағлар
көрнәшир,

Горхмазлар горхуну једәкләдиләр!

Гоча Худәфәрни гулағы сәсдә,
Ким учан тағына дајаг дүзәлдәр?
Бу дәрә јарғанда, бу дар гәфәсдә
Гәддини дүзәлтсә, ајаг дүзәлдәр.

Паслы чәнәрләри бу һансы гајчы?..
Бу хәбәр баш алды, Күнәшдән,

Ајдан.

Үрәјим өзүмдән әввәлә гачыр,
Шәһријар ојаңды бәлкә бу һајдан.

Ағармаз гарасы ағ ләкәләрини,
Унутмаз бу дағлар бу сәси, гардаш!
Бинасы «дағылмаз» сәксәкәләрини
Бинәси дағылыр, бинәси, гардаш!

Күчсүзләр күчлүдән күчлүдүр бу
күн,

Јара гајсағлашыр ким сызылдамаз.
Илаһи, илаһи һаггына шүкүр,
Даһа даш ағламаз, ким сызылдамаз.

Хәјанәт јолуна һагг дејир һәлә,
Көзүнә көз тахыб дурудан дуру.

Һәсрәтләр көрпүјә јетмәјиб һәлә,
Паспортлу јалаңлар пөвбәјә дурур.

Тапрым, бәдиәзәрини көзүнә хәнчәр.
Алынмаз галајды бу һасар, — учду.
Гушлар мөчлисинә күлләдән өнчә
Горхусуз-һүркүсүз дурналар учду.

Ғалиб дә, мәғлүб да бу дәмдә ејни,
Сөрһәд дирәкләри сөкүлүр, Аллаһ
Сәнә дә миң рәһмәт Имам Хомейни,
Сәһин дә һаггына миң шүкүр.

Аллаһ!

КИТАБЫН ИЧИНДӘКИЛӘР

Баһар кими тәрәвәтли.....	3
Ја рәббим, бу дүнја сән гуран дејил ..	9
Јол ајрычында сөһбәт.....	13
Ајаға дур, Азәрбајчан!	15
Көј алтында, јер үстүндә.....	18
Мәним дә јашым аз дејил.....	21
Дүнја сәнин, дүнја мәним.....	23
«Нишанчы өзүмүз, һәдәф өзүмүз...»..	25
Нечә јашадымса.....	27
Дурналары дәнмәз олду	29
Горујун дүнјаны	30
Јохду	32
Шәһәрдән көчән тәпә	34
Ејһам	37
Кечә пәнчәрәмә дырмашан пишик.....	39
Бәд хәбәрләр.....	41
Мејмуна әл чалмағ өјрәдән ушағ	43
һесабат.....	45

Белә дүнјанын.....	47
Ата милләт, ана милләт, ағлама	49
Ојат мәни	51
Јалан	52
Чох тәзәләр көһнәлир	54
Јашадым	56
Диггәтим.....	58
Ајры јоллар вар имиш.....	60
Әлли ил јашадым	61
Күзәшт.....	63
Әкәр мән өзүмлә үз-үзә кәлсәм.....	65
Гајытма	67
Дүнја дүзәлмир	69
Бу, инсан адланан инсан	71
Көзәллик сахлады өлүмдән мәни	73
Сәрһәд чәпәрләри	75

«Табият» еколожи матбуат маркази ва «Маданијет» фирмасы. Гижмати мугавилажа асосан.

345

L16

A75